

Prošlo je 75 godina otkako je otpočela operacija „Schwartz“ u dolini Sutjeske, gdje se punih mjesec dana, od 15. svibnja do 15. lipnja 1943. vodila najžešća i najkrvavija bitka u Narodnooslobodilačkom ratu. Prema Titovim riječima - koji je na padinama Ozrena 9. lipnja 1943.g. ranjen: „Bitka na Sutjesci ušla je u historiju kao najslavnija epopeja oslobodilačkog rata naroda Jugoslavije“

Poslije slamanja Četvrte neprijateljske ofenzive Glavna operativna grupa (GOG) NOVJ (1. i 2. proleterska, 3. udarna i 7. banijska divizija i 6. istočnobosanska brigada - oko 16 tisuća boraca i oko 4000 ranjenika i bolesnika, nastupala je ka Sandžaku i Crnoj Gori. To je razdoblje Pete neprijateljske ofenzive, operacije njemačkih, talijanskih i kvistlinških snaga (oko 127 tisuća vojnika) od 15. svibnja do 15. lipnja 1943. godine radi uništenja GOG NOVJ. Njemačka komanda poduzima ofenzivu (operacija „Schwartz“) da Glavnu operativnu grupu opkoli i uništi na visoravni između Pive i Tare.

Kako proboj GOG u Sandžak nije uspio, Vrhovni štab donosi odluku da se proboj izvrši preko Pive, Vučeva i Sutjeske ka Zelengori. Njemačka komanda također mijenja odluku i planira uništenje GOG na Vučevu. U takvoj situaciji Vrhovni štab dijeli GOG na dvije grupe: prva grupa (1. i 2. proleterska divizija sa Vrhovnim štabom) dobila je zadatak da se probije preko Sutjeske ka Zelengori, a druga grupa (3. i 7. divizija sa centralnom bolnicom i ranajenicima) da izvrši proboj preko Tare u Sandžak.

Jedinice prve grupe prešle su Sutjesku i u žestokim borbama od 6. do 10. lipnja na Ozrenu,

Barama, Ljubinom grobu i Balinovcu probile neprijateljski obruč na Zelengori. Na padinama Ozrena 9. lipnja ranjen je i vrhovni komandant Tito. Druga grupa nije uspjela da se probije u Sandžak pa je upućena za prvom grupom. Sedma divizija sa oko 600 lakših ranjenika uspjela je da se spoji sa prvom grupom, dok je 3. divizija sa najtežim ranjenicima, koja je 13. lipnja vodila veoma teške borbe na Sutjesci i na padinama Ozrena bila razbijena. Tada je poginuo i njen komandant Sava Koavačević.

Pogibija I. G. Kovačića

U paklu Sutjeske, negdje u urvinama prašume Peručice, nestao je Veselin Masleša, a poslije proboja sa Sutjeske poginuo je i doktor Sima Milošević (oba članovi Izvršnog odbora AVNOJ-a). Na Dragoš-sedlu iznad Sutjeske zauvijek je ostao i potpredsjednik Izvršnog odbora AVNOJ-a Nurija Pozderac. Poginuo je i mladi hrvatski pjesnik Ivan Goran Kovačić, tvorac besmrtnih poema „Jama“. On se probio iz obruča, ali je pjesnika ubrzo zauvijek ušutkala četnička kama. Ni za grob mu se ne zna, kao što je to bio i prerekao u jednoj od svojih pjesama.

U bitki na Sutjesci, Operativna grupa divizija NOVJ sa Centralnom bolnicom izgubila je više od jedne trećine svog cjelokupnog sastava. Poginula su 7543 partizana od čega je najviše iz Hrvatske. U bitki na Sutjesci najviše je i sudjelovalo boraca iz Hrvatske. Samo u šest brigada NOV Hrvatske bilo je 67089 boraca. U svim brigadama ima Hrvata, ne samo u tih šest brigada NOV Hrvatske. Iz Hrvatske najviše je bilo boraca iz Dalmacije - 5928, iz Like 329 i 256 s Korduna, a 2179 s Banije. Oko 67 su mlađi od 20 godina. Među poginulima je i više od 300 bolničarki od ukupno poginulih više od 600 žena partizanki.

I u bitki na Sutjesci, povijest NOR-a Jugoslavije istakla je izuzetnu hrabrost jedinica Glavnog štaba Hrvatske. Na osiguranju lijevog boka u probijanju iz okruženja u dolini Sutjeske naročiti podvig izvršili su borci 2. dalmatinske brigade na Donjim i Gornjim Barama. Prije toga ista je brigada prva prešla kod Foče rijeku Drinu i time iz teške situacije izvukla ostale snage koje su bile oko Vrhovnog štaba. S kakvom su se herojskom upornošću odlikovali borci govori i izvještaj koji je u najkritičnijem trenutku bitke poslao 2. bataljon 2. dalmatinske brigade: „Od ljudstva bataljuna nije ostalo više od polovine, ali računajte na nas kao da smo svi tu i takve nam zadatke dajte“!

Titova pohvala Dalmatincima

Vrhovni komandant Tito o Petoj neprijateljskoj ofenzivi u Biltenu VŠ NOV i POJ, broj 29-31, navodi: „Poduzeli smo ofenzivne operacije prema Gacku i uputili brzim maršem Drugu dalmatinsku brigadu na jednu od najvažnijih točaka, tj. na Gornje Bare, brdo u trouglu gornjeg toka rijeke Sutjeske i Neretve. Ova je brigada kasnije odigrala presudnu ulogu u povlačenju naše glavnine preko tjesnaca rijeke Sutjeske i pokazala divne primjere upornosti i herojstva“.

Nakon bitke na Neretvi i Sutjesci istina o događanjima u Jugoslaviji brže je prodirala u svijet. NOVJ je priznat kao zaraćena strana u antihitlerovskoj koaliciji. Tako je u dvije velike bitke koje su vođene u okupiranoj Jugoslaviji 1943. godine veliki doprinos dao narod Hrvatske, jedinice i borci koji su stasali u jedinicama glavnog štaba Hrvatske. U to isto vrijeme snažni udari slavonskih partizana 2. hrvatskog korpusa, dali su značajan obol da se s manje problema savlada teško stanje u dolini Neretve i Sutjeske. Nema spora da je to bio izuzetan doprinos općoj pobjedi antifašističke Hrvatske.

Bojan Miroslavljev